

میخائیل پاپوف

درسگفتارهایی
درباره فلسفه تاریخ

ترجمه سیاوش فراهانی

فهرست

- یادداشت مترجم ۷
- یادداشت مؤلف بر ترجمه فارسی ۱۱
- پیشگفتار ۱۳
۱. موضوع و روش فلسفه تاریخ ۱۷
۲. هستی تاریخی ۵۱
۳. شدن تاریخی ۸۱
۴. هستی پیش رو و چیز متغیر در تاریخ ۱۲۱
۵. تغییر تاریخی ۱۵۱
۶. تضادآمیز بودن حرکت تاریخ ۱۷۹
۷. متناهی و نامتناهی در تاریخ ۲۰۱
۸. ذات تاریخ ۲۲۱
۹. واقعیت تاریخی ۲۳۷
۱۰. مفاهیم تاریخی ۲۵۵
- واژه‌نامه ۲۷۳

یادداشت مترجم

کتابی که در دست دارید از زبان روسی به زبان فارسی ترجمه شده است. متن روسی کتاب حاضر در سال ۲۰۱۰ در سنت پترزبورگ به چاپ رسیده و در بردارندهٔ درسگفتارهایی است که پروفسور پاپوف، استاد گروه فلسفهٔ اجتماعی و فلسفهٔ تاریخ دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ^۱، در کلاس درس فلسفهٔ تاریخ برای دانشجویان دانشکدهٔ تاریخ ادا کرده‌اند. این نخستین کتابی است که از پروفسور پاپوف به زبان فارسی ترجمه شده، بنابراین جا دارد ابتدا به معرفی اجمالی ایشان بپردازیم و سپس در بارهٔ موضوع کتاب و اهمیت آن سخن بگوییم.

میخائیل واسیلیویچ پاپوف^۲ در سال ۱۹۴۵ به دنیا آمده‌اند و از سال ۱۹۴۶ در سنت پترزبورگ زندگی می‌کنند. ایشان تحصیلات دانشگاهی خود را در دانشگاه دولتی لنینگراد (سنت پترزبورگ کنونی) انجام داده‌اند و در سال ۱۹۷۱ موفق به اخذ مدرک کاندیدایی علوم (معادل مدرک دکتری در نظام آموزشی غرب) در رشتهٔ اقتصاد و در سال ۱۹۸۷ موفق به اخذ مدرک دکتری (تقریباً معادل مدرک فوق‌دکتری در نظام آموزشی غرب) در رشتهٔ فلسفه شده‌اند.

میخائیل پاپوف از سال ۱۹۷۱ در گروه‌های مختلف دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ — از جمله گروه اقتصاد سیاسی، گروه اداره و برنامه‌ریزی روندهای اجتماعی-اقتصادی، گروه

۱. دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ (Санкт-Петербургский государственный университет)

۲. یکی از برجسته‌ترین و بزرگ‌ترین دانشگاه‌ها و مراکز علمی و فرهنگی روسیه است.

2. Михаил Васильевич Попов / Mikhail Vasilyevich Popov

اقتصاد و حقوق، گروه فلسفه و فرهنگ پژوهی، گروه فلسفه اجتماعی و فلسفه تاریخ - مشغول تدریس بوده‌اند. ایشان علاوه بر این که استاد دانشگاه هستند، ریاست «بنیاد آکادمی کارگری» و سردبیری روزنامه اجتماعی-سیاسی *نارودنایا پراودا* را نیز به عهده دارند و عضو پیوسته «فرهنگستان علوم و هنرهای پتروفسکایا»^۲ هم محسوب می‌شوند.

پروفیسور پاپوف نیز مانند اکثر فیلسوفان روس علاقه خاصی به فلسفه تاریخ دارند. توجه ایشان عمدتاً معطوف به درک و تفسیر ماتریالیستی دیالکتیک هگل و به کار بستن آن برای بررسی و تجزیه و تحلیل سیر تکامل جامعه معاصر است.

میخائیل پاپوف تاکنون بیش از پانزده کتاب تألیف کرده‌اند که بیشتر آن‌ها به طور مشترک با نویسندگان یا نویسندگان دیگر نوشته شده است. از میان آثار او که ایشان با همکاری نویسندگان دیگر نوشته‌اند می‌توان به کتاب‌های زیر اشاره کرد:

Совм. с Моисеенко Н. А. Теория воспроизводства и управление социалистической экономикой. — М.: Мысль, 1976.

[به همراه ن. آ. موئیسینکو، نظریه بازتولید و اداره اقتصاد سوسیالیستی، مسکو: میسل، ۱۹۷۶.]

Совм. с Долговым В. Г. и Ельмеевым В. Я. Уроки и перспективы социализма в России. СПб. Изд-во С.-Петербургского ун-та. 1997.

[به همراه و. گ. دالگوف و و. ی. یلمیف، درس‌ها و چشم‌اندازهای سوسیالیسم در روسیه، سنت‌پترزبورگ: انتشارات دانشگاه سنت‌پترزبورگ، ۱۹۹۷.]

Совм. с Казенновым А. С. Советы как форма власти. СПб. Изд-во Политехн. ун-та. 2013.

[به همراه آ. س. کازونوف، شوراه‌ها به مثابه شکل حکومت، سنت‌پترزبورگ: انتشارات دانشگاه پلی‌تکنیک، ۲۰۱۳.]

از میان آثار او که ایشان به تنهایی تألیف کرده‌اند، علاوه بر کتاب حاضر، می‌توان به کتاب‌های زیر اشاره کرد:

Планомерное разрешение противоречий развития социализма как первой фазы коммунизма. — СПб.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1986.

[حل با برنامه تضادهای تکامل سوسیالیسم به عنوان فاز اول کمونیسم، سنت‌پترزبورگ: انتشارات دانشگاه لنینگراد، ۱۹۸۶.]

Социальная диалектика. СПб. Изд-во Политехн. ун-та. 2014.

[*دیالکتیک اجتماعی*، سنت‌پترزبورگ: انتشارات دانشگاه پلی‌تکنیک، ۲۰۱۴.]

حال که به طور اجمالی با میخائیل پاپوف و آثارش آشنا شدیم، جا دارد که کمی هم در باره موضوع و اهمیت کتاب حاضر سخن بگوییم.

موضوع کتاب حاضر، همان‌طور که از عنوان کتاب برمی‌آید، عبارت است از فلسفه تاریخ. پروفیسور پاپوف در تعریف فلسفه می‌گویند: فلسفه علمی است که به قوانین کلی اندیشه و جامعه و طبیعت می‌پردازد. همچنین ایشان معتقدند که تاریخ به بررسی گذشته به عنوان گذشته نمی‌پردازد بلکه موضوع تاریخ عبارت است از زمان معاصر به عنوان نتیجه و حاصل سیر تکامل پیشین بشریت. روی هم رفته، به عقیده ایشان، فلسفه تاریخ یعنی فلسفه در اطلاق به تاریخ، به عبارت دیگر فلسفه تاریخ یعنی به کار بردن فلسفه برای درک تاریخ.

با توجه به این که آشنایی با تاریخ و درک آن برای تمام افراد جامعه لازم است و نباید به عنوان حرفه و تخصص گروه کوچکی از متخصصان تلقی شود و همچنین با در نظر گرفتن این مسئله که کتاب حاضر با زبانی ساده و روشن نوشته شده است می‌توان گفت که دامنه مخاطبان این کتاب چنان وسعتی دارد که تقریباً تمام فارسی‌زبانان باسواد را دربرمی‌گیرد و همه آنان می‌توانند این کتاب را بخوانند و بسته به میزان معلومات و اطلاعات خود از مطالب آن بهره‌مند شوند.

در پایان لازم است که به دو نکته در مورد ترجمه کتاب اشاره کنم: نخست این که در اصل روسی کتاب فقط یک پانویس وجود دارد (که در این ترجمه با علامت ستاره مشخص شده است) و سایر پانویس‌هایی که در ترجمه مشاهده می‌کنید (و با عدد مشخص شده‌اند) از مترجم است. پانویس‌های مترجم شامل صورت اصلی اسامی خاص و عنوان کتاب‌ها و اصطلاحات فلسفی و همچنین برخی توضیحات ضروری می‌شوند. در مورد اسامی خاص روسی ابتدا صورت روسی را آورده‌ام و بعد، به منظور تسهیل کار خوانندگان، صورت انگلیسی را ذکر کرده‌ام و در مورد اسامی غیرروسی (انگلیسی، آلمانی، فرانسوی، و غیره) از ذکر صورت روسی پرهیز کرده‌ام. در مورد عنوان کتاب‌های روسی ابتدا صورت روسی را آورده‌ام و بعد صورت انگلیسی را و در مورد عنوان کتاب‌های آلمانی ابتدا صورت آلمانی را ذکر کرده‌ام و بعد صورت روسی و انگلیسی آن‌ها را. در مورد اصطلاحات فلسفه هگل لازم دیدم ابتدا صورت آلمانی و بعد صورت روسی و سپس صورت انگلیسی آن‌ها را ذکر کنم؛ این اصطلاحات را در پایان کتاب نیز در قالب واژه‌نامه‌ای چهارزبانه (آلمانی، روسی،

1. Фонд Рабочей Академии
2. «Народная правда» / "Narodnaya Pravda"
3. Петровская академия наук и искусств